

... wśród zwiedzających był też „gość niezwykły” ...

Na Kujawach i Pomorzu umowy są realizowane ...

Pierwszy cel, jakim jest modernizacja ewidencji gruntów i budynków, wykonana wedle jednolitych ustaleń we wszystkich powiatach województwa, sformułowany przez Związek Powiatów Województwa Kujawsko-Pomorskiego, znalazł się w początkowej fazie realizacji. We wszystkich dziewiętnastu powiatowych zostały przeprowadzone przetargi i podpisane umowy o wykonanie prac. Interesująca może być informacja o kosztach przedsięwzięcia przewidzianych przez Związek i poziomie ofert na wykonanie zadań w poszczególnych powiatach.

Powołany, w 2012 roku, przez samorządy powiatowe Związek Powiatów Województwa Kujawsko-Pomorskiego realizuje projekt pod nazwą „Uzupełnienie ewidencji gruntów i budynków, dystrybucja zbioru danych o działkach, budynkach i lokalach na terenie województwa kujawsko-pomorskiego jako elementy infrastruktury przestrzennej”. Przedsięwzięcie jest realizowane z EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013, oś priorytetowa 4 - Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego (Działanie 4.2 Rozwój usług i aplikacji dla ludności).

Związek tworzy dziewiętnaście powiatów ziemskich, wchodzących w skład województwa kujawsko-pomorskiego: aleksandrowski, brodnicki, bydgoski, chełmiński, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, inowrocławski, lipnowski, mogileński, nakielski, radziejowski, rypiński, sępoleński, toruński, tucholski, wąbrzeski, włocławski, świecki, zniński.

Sformułowane przez Związek Powiatów Województwa Kujawsko-Pomorskiego zadanie polega na rozbudowie i modernizacji ewidencji gruntów i budynków na obszarze siedemnastu powiatów. Zadanie stanowi wykonanie numerycznej mapy ewidencyjnej o pełnej treści oraz uzupełnienie ewidencji gruntów i budynków o dane dotyczące budynków i lokali, utworzenie obiektowej mapy numerycznej budynków i zaktualizowanie informacji o terenach zabudowanych i zurbanizowanych, a także zakup sprzętu komputerowego. Na obszarze dwóch pozostałych powiatów: aleksandrowskiego i mogileńskiego zadanie obejmuje rozbudowę i modernizację ewidencji gruntów w zakresie weryfikacji istniejącej numerycznej mapy ewidencyjnej, z częścią opisową dotyczącą użytków gruntowych oraz zakupu sprzętu komputerowego.

Partnerami w realizacji projektu są Związek Powiatów jako lider i Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Związek jest odpowiedzialny za strategiczne zarządzanie projektem, podpisanie umowy o dofinansowanie i wypełnianie jej zapisów, całościową realizację i rozliczenie projektu, dokonanie zakupów sprzętu komputerowego, wyłonienie inspektorów kontroli prac oraz promocję projektu. Odpowiedzialność samorządów dziewiętnastu powiatów województwa kujawsko-pomorskiego sprowadza się do udziału w strategicznym zarządzaniu projektem i koordynacji realizowania projektu na poziomie powiatowym. Są one odpowiedzialne za wykonywanie usług geodezyjnych w zakresie modernizacji ewidencji gruntów i budynków na poziomie powiatowym oraz udostępnianie bazy danych z wykonanych opracowań geodezyjnych i kartograficznych.

Samorząd Województwa bierze udział w strategicznym zarządzaniu projektem oraz promocji projektu i upowszechnianiu jego idei.

Realizacja przedsięwzięcia ma pełne zabezpieczenie finansowe. We wszystkich dziewiętnastu powiatach zostały podpisane umowy z jednostkami, które będą realizować zadania. Wykonawcy pobrali dane źródłowe z powiatowych zasobów geodezyjnych i przystąpili do prac polowych.

W dniu 9 maja 2014 roku zostały otwarte oferty, złożone przez jednostki, które chcą podjąć się, na zlecenie Związku Powiatów, prowadzenia kontroli prac, będących przedmiotem przedsięwzięcia. W dwunastu powiatach, w których jest wykorzystywany system EWID2007, kontrola prac została określona jako jedno zadanie, na którego wykonanie wpłynęły dwie oferty. Na terenie siedmiu powiatów stosuje się oprogramowanie EWMAPA i tam kontrolę prac podzielono na siedem zadań, na których wykonanie wpłynęło dziewięć ofert. Umowy z podmiotami wykonującymi kontrolę będą podpisane do końca maja, albo na początku czerwca br.

Całkowity koszt projektu wynosi 27370 899.35 złotych, w tym koszty niekwalifikowane 92183.28 zł.

W kosztach projektu „Uzupełnienie ewidencji gruntów i budynków, dystrybucja zbioru danych o działkach, budynkach i lokalach na terenie województwa kujawsko-pomorskiego jako elementy infrastruktury przestrzennej” wyodrębniono następujące składniki: kwota przewidywana na wykonanie prac geodezyjnych (24544 214.-); zakup sprzętu (854580.-); wydatki na zarządzanie realizacją projektu - inspektorzy nadzoru i kadra zarządzająca (1766922,07); opracowanie studium wykonalności (38000.-)

promocja projektu (65000.-); całkowita wartość projektu (27 278 716.07 – koszty kwalifikowane, 92183.28 – koszty niekwalifikowane Związku Powiatów Województwa Kujawsko-Pomorskiego).

Kwoty za wykonanie prac modernizacyjnych zaoferowane przez wykonawców w postępowaniach przetargowych wynoszą (17107 385.90 zł).

Udział własny Związku w kosztach wynosi 25%, co stanowi kwotę 6819 679.02, a dofinansowanie na poziomie 75% stanowi kwotę 20459 037.05 zł.

Spojrzenie się godzi na różnicę w wartości zadania skalkulowaną przez inwestora oraz jednostki oferujące wykonanie prac. Podane liczby wskazują na rezygnację wykonawców, z własnej i nieprzymuszonej woli, z jednej trzeciej sumy proponowanej przez Związek Powiatów Województwa Kujawsko-Pomorskiego. W niektórych powiatach (mogileński, radziejowski, rypiński, sępoleński, wąbrzeski) oferowane ceny ledwie przekraczają 50% szacowanej wartości. Budzi to poważne obawy samorządów i geodetów powiatowych o jakość wykonania prac.

Jarosław Kaszewski

... „owoc” wymuszonego współżycia topoli w Parku „Wielka Kępa” Doliny Dolnej Wisły ...

Ziemia Pyzdrska dawniej i dziś

Trzecia Konferencja poświęcona Ziemi Pyzdrskiej, której patronował *Krzysztof Strużyński* Burmistrz Pyzdr, odbywająca się w dniu 17 maja 2014 roku, była okazją do zaprezentowania wiele wątków z dziejów miasta i dawnego powiatu pyzdrskiego oraz Puszczy Pyzdrskiej.

Krzysztof Strużyński, Stanisław Cegielski;

Sebastian Mazurkiewicz, Elżbieta Kłossowska, Zbigniew Królikowski

Konferencję otworzył *Krzysztof Strużyński*, który witając przybyłych stwierdził, że jest mu „*miło, bo miasteczko gości tak liczne grono znamienitych osób*” i życzył uczestnikom spotkania owocnych obrad. Podziękował organizatorom za trud związany z przygotowaniem konferencji: *Ewie Krzyżanowskiej-Walaszczyk* (Stowarzyszenie Architektów Polskich SARP w Poznaniu), *Piotrowi Basińskiemu* (Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego), *Michałowi Czerniakowi* (Muzeum Ziemi Pyzdrskiej w Pyzdrach), *Waldemarowi Sztukiewiczowi* Stowarzyszenie Geodetów Polskich w Poznaniu).

Stanisław Cegielski, Maria Jankowska;

Krzysztof Strużyński

Michał Czerniak powitał i przedstawił *Elżbietę Kłossowską* Przewodniczącą Rady Miejskiej w Pyzdrach oraz przewodniczącą komitetu programowo-organizacyjnego konferencji *Ewę Krzyżanowską-Walaszczyk*, która uzasadniła „*dlaczego konferencja odbywa się w Pyzdrach, dokąd trudno dojechać: bo tu właśnie znajdziemy nieskażone przemysłem powietrze, bogactwo świata roślin i zwierząt, zwłaszcza ptaków oraz ludzi, którzy całe to bogactwo tej ziemi ukochali. Zainteresowanie konferencją stale rośnie i sięga Warszawy i Krakowa*”. Powitała *Stanisława Cegielskiego* Prezesa Stowarzyszenia Geodetów Polskich oraz *Piotra Basińskiego*, któremu dziękowała za uzyskane pieniądze na publikację materiałów z konferencji.

W dniu 11 marca 2014 roku została powołana Rada Naukowa Konferencji w Pyzdrach. Przewodniczącą Rady została prof. Hanka Zaniewska z Instytutu Rozwoju Miast w Krakowie. Członkami Rady zostali: prof. Teresa Bardzińska-Bonenberg, dr hab. Radosław Berek Politechnika Poznańska; dr Michał Brzostowicz Muzeum Archeologiczne w Poznaniu; prof. Zuzanna Borcz Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu; dr Maria Jankowska Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, dr Dariusz Lorek, prof.

Aleksander Winiecki Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; prof. Barbara Szulczewska Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Przygotowane do prezentacji referaty są recenzowane przez członków powołanej Rady.

Waldemar Sztukiewicz, prof. Hanka Zaniewska, Krzysztof Strużyński wita uczestników konferencji, Ewa Krzyżanowska-Walaszczyk, Piotr Basiński

Waldemar Sztukiewicz powitał uczestników konferencji i przedstawił gości reprezentujących SGP, w osobach: *Jana Cegły* Prezesa Oddziału w Kaliszu, *Tadeusza Kośki* z Politechniki Łódzkiej, *Stanisława Marcina Wilińskiego* redaktora „Przeglądu Geodezyjnego”, prof. *Janusza Gołaskiego*.

Elżbieta Klossowska;

Krzysztof Strużyński, Ewa Krzyżanowska-Walaszczyk w imieniu organizatorów wita uczestników konferencji

Rozpoczęcie części referatowej poprzedziło odczytanie przez *Zbigniewa Królikowskiego* wiersza „*Moje miasto*” autorstwa miejscowej poetki *Grażyny Słowińskiej* (pseudonim *Jan*).

*Ziemia pyzdrska stara kraina
jest tu wyżyna, jest i równina.
Pola i lasy, niebo błękitne
Nad rzeką łąki co kwieciami kwitną.
Królowie, Książęta tutaj bywali
swą obecnością blasku dodawali.
Był Taczanowski i Peowiaczy
o Polskę walczyli zacni Polacy.*

*W niebo strzelają kościelne wieże,
na jednej zegar czas nam odmierza.
I bocznym okiem spogląda z góry
gdzie była fosa i stare mury.
Herb zaś pyzdurski to znak pokoju,
kiedy rodacy po pracy i znoju.
Hołd swemu panu w pokłonie składają,
Na znak pokoju winorośl wręczają.*

(Jan)

Prof. *Hanka Zaniewska* stwierdziła, że do opisu roli małych miast na terenie Puszczy Pyzdurskiej należy przyjąć te, które są położone w granicach obszaru zakreślonego w opracowaniu „*Miasteczka rolnicze w*

Wielkopolsce” Ignacego F. Tłoczki: Pyzdry nad Wartą (1257), Stawiszyn nad Czarną Strugą (1291), Zagórow nad Wartą (1407), Rychwał (1413), Chocz nad Prosną (XVI wiek). Przywileje poszczególnych miast miały swe źródło w prawie, na jakim były lokowane (prawo średnie, magdeburskie i niemieckie). Spośród tych miast Pyzdry, jako dawny gród książęcy, później miasto królewskie, miały najszersze przywileje, a wśród nich bicie minety, jarmarki, targi, pobieranie opłat za przeprawę promową.

Prof. Hanka Zaniewska wita uczestników konferencji, obok Krzysztof Strużyński;

Waldemar Nowaczyk z żoną

Wymienione miasta pełniły rolę miejsc targowych, ośrodków handlu i rzemiosła, jednak Pyzdry były stolicą powiatu pyzdrowskiego w latach 1364-1793 i siedzibą dekanatu.

... uczestnicy konferencji na sali obrad, przemawia Waldemar Sztukiewicz

Po powstaniu styczniowym miasta z obszaru Puszczy Pyzdrowskiej utraciły prawa miejskie, które zostały im przywrócone w latach 1917-1921. Choc, który utracił prawa miejskie na skutek upadku działalności gospodarczej w 1970 roku, praw miejskich już nie odzyskał. Liczba mieszkańców w stosunku do stanu sprzed drugiej wojny światowej zmalała od 94% (Rychwał), do 60% (Pyzdry: z 5100 do 3200 w 2010). To w znacznym stopniu za sprawą ludności żydowskiej, której było do wojny 10-26% mieszkańców. Obecnie miasta te pełnią rolę lokalnych centrów administracyjnych i stanowią zaplecze gospodarcze sąsiednich wsi.

Omawiając układy przestrzenne miast referentka wskazała, że napotyka się tu miasteczka: rozwinięte na planie wsi starszego pochodzenia (Stawiszyn); niezwiązane ze wsią starszego pochodzenia (Chocz,

Rychwał); powstałe obok dawnej wsi (Pyzdry). Plany takiego typu miasteczka jak Pyzdry mają formę geometryczną, z prostokątną siecią ulic. O miejskim charakterze planu decyduje ukształtowanie się dwóch rynków, kamieniczki przyrynkowe, rozwinięta sieć ulic. Prócz miasteczka i wsi kształtowały się dodatkowe elementy układu przestrzennego, o charakterze folwarków: wójtowski, zamkowy, plebański, klasztorny. Obecny przestrzenny rozwój miasta związany jest z drogami wylotowymi.

Zbigniew Królikowski czyta wiersz „Moje miasto”;

Prof. Hanka Zaniewska podczas prezentacji

Miasteczka obszaru Puszczy Pyzdrowskiej zachowały wiele wartości kulturowych: materialnych w postaci zabytków budownictwa sakralnego i świeckiego oraz niematerialnych wynikających z udziału w życiu społecznym ludności różnych wyznań (katolicy, Żydzi, prawosławni, ewangelicy). Można tu przywołać miejsca pamięci związane z powstaniem styczniowym.

W podsumowaniu stwierdzono, że miasteczka położone na terenie Puszczy Pyzdrowskiej mają wiele cech wspólnych, takich jak: wykształcone, historyczne miejskie układy urbanistyczne; liczne zabytki, które wskazują na posiadane wartości kulturowe; zróżnicowanie kulturowe mieszkańców w przeszłości; utrata praw miejskich po Powstaniu Styczniowym; położenie po Kongresie Wiedeńskim w Królestwie Polskim, a podczas drugiej wojny światowej w granicach III Rzeszy Niemieckiej.

Uczestnicy obrad, z lewej Stanisław Cegielski, Maria Jankowska, z prawej Piotr Basiński, Elżbieta Kośka

Należą do grupy miast najmniejszych. Mimo zmian funkcjonalnych, nadal pełnią ważną rolę obsługi miejscowej ludności i mieszkańców wsi. Rozwija się funkcja związana z turystyką i agroturystyką, które czerpią z walorów krajobrazowych i kulturowych. Prof. Hanka Zaniewska tak kończyła referat: „Każde z nich ma jednak swoją specyfikę i niepowtarzalny charakter, wymagające szczególnych badań, pomocnych w kształtowaniu kulturowej spójności obszaru Puszczy Pyzdrowskiej”.

Piotr Basiński wskazywał na zalety wynikające z utworzenia ekomuzeum w dolinie Warty i Puszczy Pyzdrowskiej, jako formy popularyzacji walorów przyrodniczych i kulturowych tych obszarów. Ten zamiar ma pewne uzasadnienie w sąsiedztwie Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego, położonego na północ od Puszczy.

Ekomuzeum definiuje się jako sieć rozproszonych w terenie obiektów, które tworzą pewną kolekcję, będącą obrazem wartości przyrodniczych i kulturowych regionu oraz dorobku jego mieszkańców. Ekomuzeum to miejsce, którego wyjątkowość bierze się z warunków naturalnych i działalności ludzi, w dobie historycznej i obecnej. Pojęcie to jest określane też jako *muzeum bez gablot*, lub *żywe muzeum*, czy *muzeum bez murów* albo *rozproszone* i wyrasta z pojęć *ekologia* i *muzeum*. O muzeum stanowią: zbiory, budynek, profil i zwiedzający, zaś o ekomuzeum miejsce, dziedzictwo, różnorodność, lokalna społeczność, której przedstawiciele zarządzają miejscem i dziedzictwem. Jednym z celów ekomuzeum jest przyczynianie się do zachowania, kultywowania i eksponowania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego miejsca.

Piotr Basiński;

Waldemar Sztukiewicz

W ujęciu historycznym można wskazać na dziewiętnastowieczne muzeum pod gołym niebem (park Skansen w Sztokholmie). W okresie międzywojennym w Niemczech powstają *Heimatsmuseums*, czyli muzea małych ojczyzn. Twórcą terminu powstałego w 1971 roku jest Francuz Hugues de Varine. W latach 1974-1975 pojawiają się pierwsze realizacje (Le Creusot, Grande Lande we Francji). W Polsce pierwsze ekomuzea pojawiają się z początkiem XXI wieku (Lutowiska, Dobkowo).

Przemysław Kowalski;

Wojciech Mielewczyk, Mirosława Płażewska, Henryk Syfrut

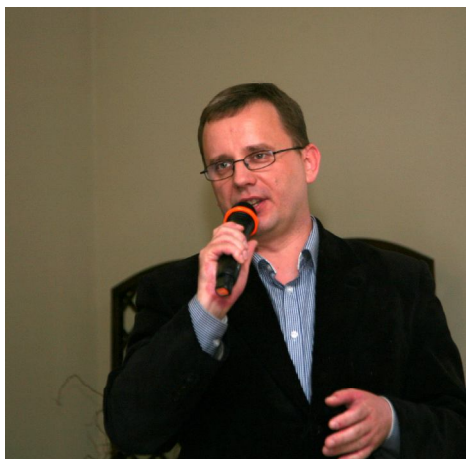
Sebastian Mazurkiewicz (Muzeum Regionalne we Wrześni) naszkicował dzieje powiatu, którego stolicą było miasto Pyzdry. Powiat pyzdrski, powołany w średniowieczu, obejmował obszar (2768.2 km²), na którym znajdowały się takie miejscowości jak: Nekla, Pyzdry, Miłosław, Strzałkowo, Targowa Górka, Środa, Żerków, Opieszyn, Zawodzie. Był jednym z sześciu powiatów województwa kaliskiego. Siedzibą starosty grodowego był zamek pyzdrski.

W 1791 roku z zachodniej części powiatu pyzdrskiego został wydzielony powiat średzki, do którego przypisano Neklę i Miłosław, a z południowej części powiatu powstał powiat krotoszyński. W powiecie pyzdrskim pozostały miasta: Pyzdry, Żerków, Mielżyn i Słupca.

W 1793 roku Prusacy przeprowadzili korektę granic powiatów. Do powiatu pyzdrskiego przyłączono, z

powiatu gnieźnieńskiego, Wrześnię z najbliższą okolicą, a odłączono Mielżyn, do powstałego powiatu powidzkiego. Powiat pyzdrski obejmował wówczas Pyzdry, Słupcę, Żerków i Wrześnię. Taki Podział funkcjonował także w czasach Księstwa Warszawskiego (1807-1815).

Sebastian Mazurkiewicz;

Waldemar Sztukiewicz, Aleksander Strzelecki

W 1815 roku, na mocy postanowień kongresu wiedeńskiego ustalono nową granicę pomiędzy państwami zaborczymi: Prusami i Rosją. Umowa graniczna z 11 listopada 1817 roku spowodowała włączenie Słupcy i Pyzdr, z ośmioma wsiami, do Królestwa Polskiego. Uszczuplonym powiatem zarządzał landrat z siedzibą w Pyzdrach, pozostających poza granicami państwa pruskiego. Dekret z 17 marca 1818 roku wprowadza w Wielkim Księstwie Poznańskim nowy podział administracyjny. Wedle niego miejscem pyzdrskiego urzędu powiatowego stała się Września, choć formalnie Prusacy uważali nadal Pyzdry za stolicę powiatu. Tak powstały powiat, o nazwie nowopyzdrski, istniał do 1819 roku, kiedy z dniem 31 lipca dokonana się zmiana nazwy powiatu na wrzesiński.

Krzysztof Strużyński, Zbigniew Królikowski, prof. Hanka Zaniewska, Teresa Grzelak, Jan Cegła;

Stanisław Cegielski

Radosław Borek (Wydział Architektury Politechniki Poznańskiej) omawiając występowanie tradycyjnej zabudowy na obszarze Puszczy Pyzdrskiej podkreślał, że jej formy architektoniczne kształtuje materiał miejscowy, jakim jest ruda darniowa, drewno, glina, słoma. Architektura stale towarzyszy człowiekowi i „...*jest przejawem duchowego życia narodu, wyrazem jego artystycznych zdolności* ...”.

Pierwsze fale osadnicze na terenie Puszczy Pyzdrskiej napłynęły z Holandii; potem byli Wielkopolanie i Niemcy z Brandenburgii, Marchii i Pomorza Zachodniego. Budownictwo na omawianym obszarze jest rozdzielne, nie pod jednym dachem, a jego wzory architektoniczne są przyniesione przez osadników. W architekturze wyróżnia się dwa nurty: „*od tych co tu przychodzili i nurty miejscowe w miastach*”.

Architekturę lokalną najpierw trzeba rozpoznać, a potem upowszechniać poprzez szkoły. Początkowo rudę darniową stosowano do wznoszenia murów, a z czasem zaczęto ją obrabiać i stosować tak, aby uzyskać efekty estetyczne. Liczne przykłady zastosowania rudy darniowej w budownictwie znajdują się we wsi Ruda Wieczyńska, gdzie skarpy Kanału Oborskiego odsłaniają pokłady tego minerału. W tej wsi znajdują się budynki, do których wzniesienia wykorzystano też inne materiały miejscowe, takie jak drewno, glina, słoma.

Dawni mieszkańcy Puszczy Pyzdrskiej znali właściwości stosowanych materiałów i mieli wiedzę o dalszym ich działaniu, co znajduje wyraz w stosowanych sposobach wentylacji i klimatyzacji

pomieszczeń. Aby takie budownictwo mogło powstawać dzisiaj, przy zastosowaniu współczesnych materiałów, na równi z tradycyjnymi, potrzebne są umiejętności dawnych rzemieślników: murarstwo i ciesielka na poziomie dawnych mistrzów.

W Pile, w ścianach budynków z brył rudy darniowej, cegła odgrywa rolę konstrukcyjną (okna, drzwi).

Jan Cegła, Krzysztof Strużyński;

Prof. Janusz Gołaski;

Michał Czerniak

We wsi Nowolipsk dokonano renowacji budynku, który pokryto słomianym dachem.

Współczesne zastosowanie rudy darniowej opiera się na wykorzystaniu jej porowatości, która zapewnia dobrą izolację. Jest stosowana w filtrach, bowiem pochłania szkodliwe gazy. Ma też zastosowanie jako dodatek mineralny w uprawie ziemi.

Jerzy Łojko (Miejska Biblioteka Publiczna w Koninie) rysując cechy struktury oraz znaczenie powiatu pyzdrskiego w Wielkopolsce przypomniał czynniki miastotwórcze: *Castrum, Forum, Ecclesia*. O lokacji w danym miejscu decydował jeszcze jeden czynnik, jakim było realizowanie funkcji związanych z obsługą władzy. Miasto w średniowieczu jest ośrodkiem handlu i rzemiosła, które nie mogło być wykonywane na wsi. Istotnym czynnikiem organizującym życie w mieście są szlaki komunikacyjne.

Szlaki handlowe zapewniały mir drogowy, a miasta lokowano przy nich w odległości „dnia drogi”. Dla prężności handlu istotne znaczenie miały komory celne. Miasto zapewniało warunki do odbywania targów i jarmarków oraz doskonalenia zawodów. Te funkcje powodowały przechodzenie ludzi ze wsi do miast. Im bardziej atrakcyjne było miasto, tym mocniej zachęcało do osiedlania się. Na terenie powiatu pyzdrskiego powstało kilka miast.

Są miasta decydujące, które wchłaniają miasteczka, ale istnieją też miasta nieodkryte, jak np. Królików w gminie Grodziec.

Radosław Barek;

Jerzy Łojko

Rozwijające się miasta dawały podwaliny do powstawania nowych miast, tworzonych poza przestrzenią zurbanizowaną, czego przykładem są osady przemysłowe. Osada przemysłowa pojawia się, gdy wygasa

prawo średniowieczne miast. Przemiany zachodzące w miastach można opisywać na podstawie zapisów w „tabelach dymów” oraz „rejestrach poborowych”, także dochodów z uprawy roślin i spisów inwentarzowych.

Elżbieta Klossowska, Krzysztof Strużyński;

Ewa Krzyżanowska-Walaszczyk, Michał Czerniak

O tym jednak „co w przestrzeni zurbanizowanej się dzieje decyduje człowiek, który działa jak mu pasuje”. Lokacja kończy się zazwyczaj przywilejem dla wójta. Pyzdry jako miasto królewskie, które król objeżdżał, wypełniało wiele funkcji, za pieniądze królewskie: na szkołę, szpital, zakony, kościoły. Dzięki temu miasto ma jednorodny charakter, a jego prawa potwierdza następca monarchy.

Ewa Krzyżanowska-Walaszczyk wygłasza referat;

Tadeusz Kośka, Waldemar Sztukiewicz

Przemysław Kowalski (Towarzystwo Kulturalne „Echo Pyzdr”) przywołując bogate dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe Puszczy Pyzdrskiej, zachęcał do jej odwiedzania, do oglądania „domów z żelaza” zbudowanych przed dwustu laty. Towarzystwo „Echo Pyzdr”, we współdziałaniu z niemieckimi organizacjami, podejmuje badania stylu „ołęderskiego” budownictwa na terenie Puszczy Pyzdrskiej.

Ewa Krzyżanowska-Walaszczyk przypomniała, że Pyzdry (lokacja 1257) mają bogatą historię, sięgającą pierwszych Piastów. Miasto spalone w 1331 roku przez Krzyżaków, a odbudowane przez Kazimierza Wielkiego, prawie przez 550 lat było jednym ze stu największych miast w Królestwie Polskim.

Przedmiotem prelekcji było zagadnienie szlaków komunikacyjnych byłego powiatu pyzdrskiego i ich prezentacja na dawnych mapach ziem polskich. Były to mapy rękopiśmienne, albo miedzioryty, których „osnowę” stanowi sieć rzeczna, wnoszona jako pierwszy element treści mapy, uzupełnianą następnie miastami i ważniejszymi wsiami, rzeźbą terenu, lasami i łąkami w dolinach rzek. Były to mapy o małej skali, zawierające wiele błędów i niedokładności.

W badaniach wykorzystano mapy dawne, uzupełnione źródłowymi materiałami pisanymi, topograficzne mapy pruskie okresu zaborów, mapy historyczne i tematyczne.

Szlaki drogowe wiodące z południa na północ w Wielkopolsce napotykały na naturalną przeszkodę w postaci zabagnionej Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej i rzeki Warty na odcinku od Koła do Śremu. Na tym odcinku Warty powstały przejścia wykorzystywane dla celów komunikacyjnych. Za najważniejsze uznaje się te w Kole i Koninie oraz w Pyzdrach, Śremie i Mosinie. Za istotny czynnik wyboru na miejsce przeprawy Pyzdr uznaje się korzystne usytuowanie na skrzyżowaniu trzech ważnych szlaków handlowych: toruńsko-wrocławskiego (z Gdańska na Śląsk); poznańsko-łęczyckiego (z Brandenburgii na Ruś Kijowską); kalisko-gnieźnieńskiego.

Krzysztofowi Strużyńskiemu *upominek wręcza* Tadeusz Koška;

Tadeusz Koška *wręcza upominek* prof. Januszowi Gołaskiemu

Korzyści jakie dawał spław ludzi i towarów sprawił, że przy ujściu Prosny do Warty powstał „węzeł” transportu rzeczno-egzemplarowego, gdzie towary były rozdzielane i clone. Towary były spławiane Wartą: pod prąd rzeki poprzez Goplenicę, Gopło, Brdę do Wisły i dalej do Gdańska; z nurtem rzeki do jej ujścia do Odry i dalej Odrą do Szczecina i Bałtyku.

We wnioskach referentka wskazała na zmianę funkcji powiązań komunikacyjnych w dziewiętnastym wieku. Wynika ona z podzielenia Wielkopolski granicą dwóch zaborczych państw. Stare powiązania komunikacyjne i gospodarcze zostały przerwane, a polityka komunikacyjna była prowadzona tak, aby zaspokajać interesy administracyjne i strategiczne państwa pruskiego i rosyjskiego.

Tadeusz Koška, Elżbieta Koška;

Wojciech Mielewczyk

Tadeusz Koška wskazując na moc prawa własności przywołał art 21. Konstytucji z 1997 roku mówiący, że „Rzeczpospolita Polska chroni własność i prawo dziedziczenia” i dodał, że „by coś chronić, trzeba to coś nazwać, opisać, pomierzyć i wycenić, a zatem zaewidencjonować”. Wyznał, że „geodeta dokumentuje rozciągłość tego prawa w przestrzeni”. Czyniąc historyczną uwagę stwierdził, że za najstarszą dokumentację geodezyjną, a ściślej katastralną, uznaje się liczące ponad sześć tysięcy lat tablice z wypalanej gliny, zapisane pismem klinowym, a odnalezione w sumeryjskim Lagasz przez francuskiego archeologa François Thureau-Dangin.

Przepisy regulujące działania geodetów w Polsce zawiera ustawa z 17 maja 1989 r. *Prawo geodezyjne i kartograficzne*. Stanowi ono także unormowania dotyczące tworzenia i prowadzenia katastru gruntów.

Zasięg prawa własności gruntowej wskazują znaki graniczne, osadzone z określoną dokładnością, która zmieniała się wraz ze wzrostem technicznych możliwości pomiarowych.

Do przybliżenia problemu dokładności położenia punktów osnowy geodezyjnej oraz punktów załamania granic nieruchomości w referacie zostały wykorzystane prace dyplomowe z 2013 r. studentów WSGK Kutno. Prace te dotyczyły „analizy osnowy geodezyjnej i znaków granicznych kolejki wąskotorowej w gminie Gizalki” i problemu „oszacowania dokładności identyfikacji i ewidencji punktów granicznych”. Uzyskane rezultaty wskazują na znaczącą ilość danych pomiarowych w pierwotnej dokumentacji, które spełniają wymogi aktualnych przepisów geodezyjnych. Zatem słusznie mówi referent, że „wypada wykorzystywać dawne materiały dla ustalenia dokładności i zasięgu prawa własności”.

Rafał Graczyk;

Przemysław Biskupski, prof. Hanka Zaniewska

Znaki graniczne podlegają prawnej ochronie, a ich przesuwanie lub niszczenie jest karalne. Dają temu wyraz już przepisy „Statutów Wiślickich” z 1506 roku oraz Kodeksu karnego. Referat kończyła uwaga i apel: „Znak geodezyjny, czy też znak graniczny, w wielu przypadkach posiada wartość historyczną, artystyczną, a także naukową. Należy rozważyć wszczęcie procedury wpisywania wybranych znaków do rejestru zabytków, bądź też do ewidencji zabytków”.

Dziękując Krzysztofowi Strużyńskiemu i Waldkowi Sztukiewiczowi za bardzo interesujące i pouczające spotkanie przypomniał, że „to dziś upływa 25 lat od uchwalenia swoistej konstytucji geodetów, jaką jest Prawo geodezyjne i kartograficzne”.

Wojciech Mielewczyk (Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie) prezentując mapy wsi z dawnego powiatu pyzdrskiego podkreślił, że Muzeum, obok sprzętu i narzędzi rolniczych oraz maszyn do przetwórstwa rolno-spożywczego, gromadzi także mapy drukowane. Na zbiór liczący 67 arkuszy składają się mapy wielkoskalowe wsi położonych na wschodzie Wielkopolski. Przedmiotem wystąpienia było omówienie jedenastu map przedstawiających tereny wsi położonych w dawnym powiecie pyzdrym (obecnie w powiecie wrzesińskim i słupeckim). Są to mapy z lat 1867-1898, wykreślone ręcznie, opisane w języku rosyjskim, a jedna w języku polskim (*Plan urządzenia lasów Dóbr Pietrzykowa*). Mapy zawierają adnotacje w języku niemieckim i polskim.

Ich stan techniczny jest różny, a format zależy od rozmiarów miejscowości i skali mapy. Poszczególne mapy przedstawiają całą wieś, lub jej część i zawierają układ pól, lasy, wody stojące. Na mapie występują nazwy lokalne. Obok skali mapy zawierają podziałkę transversalną. Orientacja mapy do północy, albo układ rysunku jest dostosowany do rozmiarów arkusza papieru. Użyto kolorów do wyróżnienia pól folwarcznych i włościańskich.

Rafał Graczyk (Wydział Architektury Politechniki Poznańskiej) mówiąc o warunkach kulturowych osadnictwa na obszarach Puszczy Pyzdrskiej wskazał na przesłanki do podjęcia stosownych badań, które wynikają z marginalizacji małych miast we współczesnych polskich badaniach naukowych, nadto takie badania są nieliczne, a Wielkopolska jest regionem z największą liczbą małych miast.

Na osadnictwo obszaru Puszczy Pyzdrskiej oddziaływały czynniki pozytywne, takie jak: bliskość drogi handlowej „via mercatoria”; bliskość spławnej rzeki; powstanie stacji na trasie łączącej rezydencje

monarsze w Kaliszu i Pzdrach; osadnictwo olęderskie; wyparcie prymitywnej gospodarki leśnej przez produkcje przemysłową (wytapianie żelaza z rudy darniowej); rolnicze użytkowanie ziemi w miastach. Czynniki negatywne były: utrata statusu przez miasta królewskie; wojny północne na terenie Wielkopolski oraz upadek miast i osadnictwa; zmiany wynikające z rozbiorów i nowego podziału terytorialnego; kongres wiedeński, którego skutki prowadziły do rozerwania związków gospodarczych między miastami.

Analizowanie materiałów źródłowych i kartograficznych prowadzi do wniosku, że w miastach Puszczy Pzdrskiej występowało wiele form przestrzeni publicznej, takich jak: place i prywatne, także kościelne ogrody, które z biegiem czasu zostały wyrugowane przez rozwijającą się w szybkim tempie zabudowę.

W podsumowaniu stwierdzono, że: miasta obszaru Puszczy Pzdrskiej zachowały swoje walory krajobrazowe; rozwój przestrzenny nie jest bardziej chaotyczny w porównaniu z innymi małymi miastami Wielkopolski; zabudowa wsi otaczających badane miasta zachowała swoje walory kulturowe, przy ich wielce niepokojącym stanie technicznym; we współcześnie rozwiniętym mieście jest mniej zieleni, a z upływem lat zmienia się też panorama miasta.

Dyskusja

Stanisław Cegielski dziękując za możliwość uczestniczenia w *sympatycznym i pouczającym spotkaniu* zgłosił wniosek: „konferencję należy kontynuować”, przyjęty przez obecnych z aplauzem. Stwierdził, że konferencja była okazją do poznania dużo ciekawych historii i za nie podziękował referentom. Zapewnił też, że przypadająca w dniu 17 maja br. dwudziesta piąta rocznica przyjęcia ustawy „*Prawo geodezyjne i kartograficzne*”, choć nieco później, będzie uczczona w sposób właściwy i godny.

Przemysław Biskupski chwali tematykę konferencji ...;

Podsumowania konferencji dokonuje prof. Hanka Zaniewska

Przemysław Biskupski (Politechnika Poznańska) podkreślił, że „ta konferencja ma walor polegający na objęciu całościowym zagadnienia Puszczy Pzdrskiej”.

Prof. Hanka Zaniewska przypominała, że osadnictwo „olęderskie” wiązało się z polityką miasta, które chciało odnawiać swoje zasoby. Prywatne miasta były zakładane dla korzyści właściciela. Zwracając się do *Krzysztofa Strużyńskiego* stwierdziła: „aby nasz wysilek miał cel, pańskie miasto w swojej polityce winno uwzględniać konieczność usuwania z niego brzydoty i zaniedbań”. W polityce miejskiej mówi się o aktywizacji społeczeństwa, ale aby tak się mogło dziać, potrzebna jest wiedza. Wystąpienie kończyło się słowami podziękowań kierowanych do Burmistrza.

Michał Czerniak serdecznie dziękował *Ewie Krzyżanowskiej-Walaszczyk* i *Waldemarowi Sztukiewiczowi* za to, że przed dwoma laty doprowadzili do cyklu konferencji poświęconych różnym aspektom w dziejach miasta Pzdry i Puszczy Pzdrskiej.

Krzysztof Strużyński dziękując za udział w konferencji podkreślił, że wygłoszone prelekcje niosły wskazania do kolejnych konferencji. Dodał, że problemy związane z własnością utrudniają miastu

podejmowanie pewnych działań, także w obszarze pozyskiwania środków finansowych na odnawianie zabytków. Raz jeszcze podziękował prelegentom, a w imieniu organizatorów zaprosił na konferencję, która winna odbyć się za rok. Zamiarem władz miasta jest wykorzystanie wniosków z konferencji do nowego opracowania całościowej publikacji poświęconej Pyzdom.

Burmistrz Pyzdr Krzysztof Strużyński zamyka konferencję ...;

Waldemar Sztukiewicz podziękował wszystkim, którzy przyczynili się do odbycia konferencji, zapewnił też o odbyciu kolejnej, w następnym roku.

PS

Uczestnicy III Konferencji zostali obdarowani bogato ilustrowanymi wydawnictwami, prezentującymi walory Puszczy Pyzdrskiej, Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego oraz materiały informacyjne Towarzystwa Kulturalnego „Echo Pyzdr”.

Prezes SGP Stanisław Cegielski dziękuje za udane spotkanie ...

Stanisław Marcin Wiliński

... majowe kwitnienie pyzdrowskich ulic ...

IN MEMORIAM

Tadeusz Podowski (1938 – 2014)

**Drogi Tadziu! Szczęry Przyjacielu
i Niezawodny Kolego!
Pragniemy Cię pożegnać, ale pamięć
o Tobie zachowamy i pozostaniesz
w naszych myślach na zawsze.**

**Tadeusz Podowski po
siedemdziesięciu sześciu latach
godnego życia został powołany tam,
dokąd wszyscy podążamy.**

**Całe swe spokojne, przykładne życie
oddal Rodzinie i pracy w swoim
ukochanym zawodzie. Od 1956 roku, kiedy ukończył technikum
geodezyjne, pracował aż do roku 1984 w Wojewódzkim Biurze Geodezji
i Terenów Rolnych w Bydgoszczy. Tam pogłębiał znajomość zawodu, jako
wykonawca i kierownik pracowni, zyskując wielkie uznanie za solidność
w wypełnianiu swoich powinności.**

**Od roku 1984 pracował w Bydgoskim Urzędzie Wojewódzkim w Wydziale
Geodezji, a po jego rozwiązaniu, w 1990 roku, w Wydziale Rolnictwa, gdzie
zajmował się ochroną gruntów. Na emeryturę przeszedł w 1998 roku.**

**Tadeusz miał duszę społecznika i to czyni nas członków Stowarzyszenia
Geodetów Polskich jego dłużnikami. Oddał On nam wiele ze swojego
talentu, mądrości dobrego namysłu nad trudnymi do rozstrzygnięcia
sprawami, w których rozwiązywaniu chętnie i z zapalem doświadczonego
fachowca uczestniczył. Był podporą w chwilach trudnych.**

Tadziu!

**Jesteśmy Ci wdzięczni za spokój jaki wносиłeś do rozmów o sprawach
zawodowych, za dyskretne traktowanie swoich kłopotów, za to, że przez
tak wiele pięknych dni chciałeś być z nami.**

**Twoje oddanie wielu sprawom zyskiwało uznanie i było nagradzane, ale
czy wystarczająco?**

**Żywimy przekonanie, że Twoje ziemskie dokonania i zasługi znajdą pełne
uznanie i nagrodę tam, dokąd się wybrałeś, gdzie czeka na ciebie piękno
i pełna szczęśliwości radość.**

Drogi Tadziu!

Żegnamy Cię zasmuceni, bo w Tobie odchodzi od nas Człowiek Dobry.

Bydgoszcz, dnia 28 maja 2014 roku

**Stowarzyszenie Geodetów Polskich
w Bydgoszczy**

